

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Інститут демографії та соціальних досліджень імені В. М. Птухи НАН України

***Анотація.** У публікації обґрунтовано У публікації визначено сутність соціального капіталу як інституційного драйвера інноваційної активності людських ресурсів та інноваційного розвитку економіки. Охарактеризовано ефекти продуктивного соціального капіталу для процесу інноваційної діяльності*

Ключові слова: соціальний капітал; інститут; інноваційна діяльність; довіра; соціальні зв'язки; соціальні відносини.

SOCIAL CAPITAL AS AN INSTITUTE OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ECONOMY

***Abstract:** The article he essence of social capital as an institutional driver of innovative activity of human resources and innovative economic development. The effects of productive social capital for the process of innovation are listed.*

Keywords: social capital; institute; innovation activity; trust; social ties and social relations.

За динамічної євроінтеграції та непередбачуваності й мінливості глобальної економіки побудувати в Україні економічно та політично конкурентоспроможну державу з соціально орієнтованою стійкою економікою та високим рівнем людського розвитку можливо лише на основі інтелектуалізації та випереджальної модернізації усіх сегментів і сфер економіки, якнайповнішої реалізації професійних здібностей і талантів своїх громадян, трансформації їх у найсучасніші технології та продукцію.

Вичерпність інструментів неолібералізму і традиційних джерел інноваційного зростання економіки країни в умовах гострої політичної та економічної криз, бюджетного дефіциту та браку довгострокового фінансування актуалізує увагу до інституціонального середовища як сукупності інститутів — формальних інститутів та формальних і неформальних норм і правил поведінки, які безперервно взаємодіють між собою.

Ураховуючи, що інноваційна діяльність є не лише процесом, спрямованим на максимізацію прибутку, а й насамперед сукупністю відносин між працівниками, менеджерами та власниками, об'єднаних єдиною метою, наразі надважливим новим соціальним інститутом є соціальний капітал як «сукупність реальних або потенційних ресурсів, пов'язаних з володінням стійкою мережею більш-менш інституціоналізованих відносин ... членства в групі, що дає своїм членам опору у вигляді колективного капіталу, «репутації», дозволяє їм отримувати кредити в усіх сенсах цього слова» [1], іншими словами, здатність індивідів забезпечувати вигоди або ж розпоряджатися обмеженими ресурсами завдяки членству в соціальних мережах та інших соціальних структурах [2].

Наразі саме соціальний капітал є не просто комплектом чинних інститутів суспільства, а своєрідним соціальним клеєм, який утримує їх разом, мобілізує додаткові ресурси відносин на основі взаємної довіри між людьми [3; 4, р. 629] тобто ключовою «невидимою рукою», що пом'якшує та коригує дефекти ринкових механізмів. Дж. Коулман відмічає, що соціальний капітал — це ресурси соціальних відносин і мереж взаємодії, які полегшують дії індивідів завдяки формуванню взаємної довіри, визначенню взаємних зобов'язань і очікувань, формулюванню та імплементації соціальних норм, створенню асоціацій [5, с. 122-126].

Такі структурні характеристики соціального капіталу, як норми й цінності, загальновизнані правила, стандарти поведінки, довіра та соціальні мережі взаємовідносин, сила соціальних зв'язків, перетворюють цей капітал на ключовий чинник ефективності інноваційної діяльності. Результати досліджень (зокрема, [6; 7]) виявили, що соціальний капітал може стати вирішальним чинником щодо створення та дифузії знань - безпосередньо та непрямым чином, мультиплікуючи ефективність інших технологічних факторів, зокрема ресурсів, інвестованих у науково-дослідні розробки.

Конкретно реалізація функціональних властивостей продуктивного соціального капіталу

щодо процесу інноваційної діяльності на рівні підприємства та одночасно – щодо інноваційного розвитку економіки забезпечує:

- координацію зусиль по реалізації системних цілей інноваційної активності та своєчасне підключення кожного соціального та економічного суб'єкта до процесу взаємодії в соціальній мережі, через участь у виконанні взаємозалежного ланцюга операцій інноваційної діяльності;
- економію часу і витрат на налагодження відносин (транзакційних витрат) та управління, у тому числі за допомогою інформаційних технологій у результаті спрощення формальної структури організації;
- оптимізацію та прискорення дифузії інновацій і обміну інформаційними потоками, поширенню аутсорсингу та прискореному впровадженню технологічних інновацій;
- сприяння поширенню знань і технологій, кооперації і розподілу ризиків, що критично під час радикальної невизначеності, пов'язаної з інноваційною діяльністю;
- довірчу комунікацію учасників інноваційного процесу у форматі «face-to-face», особливо важливу за умов фрагментованості та мінливості інформації, тобто в процесі будь-якої креативної діяльності;
- взаємність та узгодженість поведінкових установок інноваторів, формування між ними довірчих відносин та мережевих зв'язків й відтак — ефективну взаємодію між ними;
- зниження ймовірності опортуністичної поведінки працівників у процесі впровадження інновацій, формування у них почуття причетності та ідентичності з компанією та їх перетворення на інноваційно активних суб'єктів;
- активне пристосування працівників до умов інноваційної діяльності, засвоєння ними соціального досвіду, активне відтворення і збагачення системи соціальних зв'язків і відносин в аспекті інноваційної активності;
- зростання стійкості взаємовідносин принципалів і агентів як учасників інноваційного процесу, забезпечення і зміцнення соціального партнерства тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Bourdieu P. The Forms of Capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New-York : Greenwood. 1985. P. 241—258.
2. Portes A. Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*. 1998. Vol. 24. P. 1–24. — URL: <http://www.jstor.org/stable/223472>. (Last accessed: 16.09.2010).
3. Putnam R. *Bowling a lone : The Collapse and Revival of American Community*. New-York, 2000. 345 p.
4. Paldam M. Social Capital: One or Many? Definition and Measurement. *Journal of Economic Surveys*. 2000. Vol. 14, Issue 5. P. 629—654.
5. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий. *Общественные науки и современность*. 2001. № 3. С. 122—139.
6. Miguelez E., Moreno R., Artis M. Does social capital reinforce technological inputs in the creation of knowledge? Evidence from the Spanish regions. *IAREG Working Paper 5/10*. AQR-IREA, University of Barcelona, October 2009. 43 p.
7. Asheim B., Coenen L. The role of regional innovation systems in a globalizing economy: comparing knowledge bases and institutional frameworks of Nordic clusters. *Paper to be presented at the DRUID Summer Conference* (Elsinore, Denmark, June 14-16, 2004). URL: https://www.researchgate.net/publication/5004569_The_Role_of_Regional_Innovation_Systems_in_a_Globalising_Economy_Comparing_Knowledge_Bases_and_Institutional_Frameworks_in_Nordic_Clusters (Last accessed: 18.06.2012).

Терон Ірина Василівна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу проблем формування соціального капіталу, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, Київ, e-mail: irina.teron@gmail.com

Терон Ірина В. — candidate of economic sciences, leading researcher in department for studying issues of social capital formation, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, e-mail: irina.teron@gmail.com.